

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

MARTINA SMOLÍKOVÁ

III. ročník – prezenční studium

Obor: Speciální pedagogika předškolního věku

INTEGRACE DĚTÍ DO MATEŘSKÝCH ŠKOL

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Lucia Pastieriková, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí bakalářské práce Mgr. Lucii Pastierikové, Ph.D. a za pomoci uvedené literatury, která je zveřejněna v závěru bakalářské práce.

V Bystřici nad Pernštejnem, dne 8. dubna 2011

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Lucii Pastierikové, Ph.D. za odborné vedení, za poskytování rad a připomínek při tvorbě této bakalářské práce.

Také děkuji pracovníkům zařízení, které jsem oslovila, za jejich ochotu spolupracovat.

OBSAH

OBSAH	4
ÚVOD	6
OBEČNÁ ČÁST	7
1 Předškolní období	8
1.1 Vývoj motoriky	8
1.2 Vývoj poznávacích procesů	9
1.3 Emoční vývoj a socializace	10
2 Integrace	11
2.1 Definice pojmu integrace	11
2.2 Inkluze	12
2.3 Formy integrace	12
2.4 Předpoklady pro úspěšnou integraci do mateřských škol	13
2.4.1 <i>Dítě</i>	13
2.4.2 <i>Pedagog</i>	14
2.4.3 <i>Rodina dítěte</i>	14
2.4.4 <i>Zařízení – mateřská škola</i>	15
2.4.5 <i>Asistent pedagoga</i>	16
2.4.6 <i>Individuální vzdělávací plán</i>	16
2.4.7 <i>Školská poradenská zařízení</i>	17
3 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání	18
3.1 Struktura RVP PV	19
3.2 Obsah, oblasti RVP PV	19
3.3 Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami	20
3.3.1 <i>Podmínky u dětí s tělesným postižením</i>	21
3.3.2 <i>Podmínky u dětí se zrakovým postižením</i>	21
3.3.3 <i>Podmínky u dětí se sluchovým postižením</i>	22

3.3.4	<i>Podmínky u dětí s mentálním postižením</i>	22
3.3.5	<i>Podmínky u dětí s více vadami a autismem.....</i>	22
PRAKTICKÁ ČÁST.....		24
4	Charakteristika zkoumaného problému, cíle výzkumu a stanovení hypotéz	25
4.1	Charakteristika zkoumaného problému	25
4.2	Cíle výzkumu	25
4.3	Stanovení hypotéz	26
5	Výzkumné metody	26
5.1	Charakteristika sběru dat	26
5.1.1	<i>Dotazník</i>	26
5.1.2	<i>Popis použitého dotazníku</i>	27
5.1.3	<i>Charakteristika výzkumného vzorku a doba realizace výzkumu</i>	27
5.1.4	<i>Charakteristika analýzy získaných dat.....</i>	27
5.2	Analýza a interpretace výsledků	28
5.2.1	<i>Celkové zhodnocení praktické části</i>	43
ZÁVĚR.....		44
SEZNAM LITERATURY		45
SEZNAM PŘÍLOH.....		47
ANOTACE		52

ÚVOD

Lidé si v dnešní době stále nepřipouštějí, respektive nechtějí myslet na to, že mezi námi žijí jedinci, kteří jsou tělesně, smyslově, či mentálně postižení. Tím pádem neví, jak jedinci s postižením žijí svoje životy, co je pro ně radost, nebo naopak starost, či trápení. Ani netuší, co pro ně vše může společnost udělat, jak jim pomoci,...

Jednou z možností jak jim pomoci, je zařazovat postižené děti mezi zdravé děti. A v tomto případě platí, že čím dříve, tím lépe, tudíž už od mateřské školy. Jde o proces integrace.

Zajímaly jsme se, jak integrace probíhá v mateřských školách v oblasti Žďáru nad Sázavou, jelikož v této oblasti není žádné speciální zařízení pro děti předškolního věku.

Práci jsme si tedy rozdělily do dvou hlavních částí – část obecná a část praktická. V obecné části jsme se zabývaly integrací v teoretické rovině, jsou v ní vysvětleny základní pojmy. Vycházely jsme především z literatury, z informací ze Speciálně pedagogického centra Žďár nad Sázavou. Provedly jsme výzkumné šetření, jak k integraci přistupují učitelky v mateřských školách, jaké postižení je v mateřských školách nejčastější a kolik je celkově v této oblasti integrovaných dětí v předškolním věku. V praktické části jsme využily spolupráce se Speciálně pedagogickým centrem ve Žďáře nad Sázavou a spolupráci s učitelkami v mateřských školách v dané oblasti.

OBECNÁ ČÁST

1 Předškolní období

Předškolní věk označuje celé období od narození až po vstup do školy. V užším slova smyslu je „věkem mateřské školy“, ale není vhodné jej chápat pouze z toho hlediska, jelikož mnoho dětí do mateřských škol nechodí. Rodinná výchova zůstává základem a mateřská škola napomáhá dalšímu rozvoji dítěte.

Předškolní období probíhá ve dvou fázích, které jsou dány novým sociálním zařazením dítěte. První fáze probíhá mezi třetím a čtvrtým rokem a jde o vstup do mateřské školy, druhá fáze je od pátého roku života dítěte po dovršení šestého roku nástupem do základní školy.¹

1.1 Vývoj motoriky

Ve věku od tří do šesti let se mění celková tělesná kostra dítěte. Baculatost z předchozího období se mění ve štíhlost a vznikají disproporce mezi růstem končetin, trupu a hlavy. Konec předškolního období se vyznačuje i obdobím vytáhlosti. Pokračuje osifikace kostí, kolem šestého roku dochází k dovršení osifikaci zápěstních kůstek, což je velmi významné pro rozvoj jemné motoriky.²

V **motorickém vývoji** jde o stálé zdokonalování, zlepšování pohybové koordinace, hbitost a eleganci pohybů. Zručnost se projevuje v rychle narůstající soběstačnosti – samostatně jí, s dopomocí se svléká i obléká. Zvládá si dobře umýt ruce a pod dohledem se může i samo vykoupat. Na počátku předškolního období jsou pohyby horních i dolních končetin málo koordinované, ale v průběhu vývoje se chůze automatizuje. Běhání, skákání, pohyb po nerovném terénu se zdokonaluje. Na konci období by mělo dítě být schopno chodit i běhat po rovině i po nerovném terénu, mělo by zvládat činnosti, které vyžadují složitou pohybovou koordinaci, jako je jízda na kole, koloběžce, lyžování. Pohyb je nejpřirozenější potřebou dítěte. Svoji zručnost cvičí v hrách s pískem, kostkami, plastelínou. Dítěti nedělá obtíže napodobit různé směry čar, dokáže napodobit čtverec, na konci předškolního období i trojúhelník. Současně s tím roste představivost v kresbě.³

¹ ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

² ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.

1.2 Vývoj poznávacích procesů

Poznávací procesy se u dětí v předškolním věku vyvíjí intenzivně. **Vnímání** je celistvé, dítě nevyčleňuje části předmětů a nerozezná základní vztahy mezi nimi. Vnímá nápadné předměty, které upoutají jeho pozornost. V předškolním období dítě začíná rozlišovat doplňkové barvy, jako jsou růžová, fialová, oranžová. Zpřesňuje se čichové a chuťové vnímání. Rozvoj vnímání je ovlivněn egocentričností, myšlením a vlastní zkušeností dítěte.⁴

Rozvoj vnímání obohacuje **představivost**. Vybavování představ je plynulé, dítě dokáže reprodukovat děj pohádky a popisovat, co prožilo. Představivost se uplatňuje především v námětových hrách, ale i v reálných životních situacích. Dítě si pomocí představ vysvětluje realitu. U dětí v předškolním věku jsou představy natolik živé a opravdové, že je dítě často nedokáže odlišit od vjemů a považuje je za realitu. Svoji představu a přání považuje za skutečnost a také o nich tak hovoří. Jde o eidetismus, který vrcholí kolem šestého roku věku dítěte.⁵

Základním rysem **paměti** je převaha konkrétnosti a mimovolnosti, převládá paměť mechanická, zároveň se však rozvíjí paměť slovně logická. Úmyslná paměť se objevuje až ke konci předškolního věku. **Pozornost** je nestálá, s postupujícím věkem se dítě lépe soustředí. Dítě se však nedokáže soustředit víc než na jeden aspekt situace. Úmyslnost pozornosti nezávisí pouze na věku dítěte, ale i na temperamentových vlastnostech i na druhu vykonávané činnosti.⁶

Myšlení je v předškolním věku egocentrické, dítěti dělá problém uvědomit si a pochopit názor druhého. Dítě dokáže vyvozovat závěry, které jsou závislé na názornosti. Kolem čtvrtého roku se rozvíjí pojmové myšlení, kde dítě začíná používat analýzu, syntézu a srovnávání, začíná chápat, že některé věci můžeme pojmenovat společným názvem.⁷

Řeč se v předškolním období značně zdokonaluje. Výslovnost u tříletého dítěte bývá většinou nedokonalá, hlásky nahrazuje jinými hláskami, nebo je vyslovuje nepřesně. Dítě využívá tříslavné věty. Kolem pátého roku se řeč zdokonaluje a rozsah vět se zvětšuje.

⁴ ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

⁵ ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

⁶ ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

⁷ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006.

Zlepšuje se skloňování i časování, řeč se pro dítě stává převládajícím dorozumívajícím prostředkem. Na konci předškolního období dítě nachází vztahy k jiným dějům mimo rodinné prostředí. Dítě má snahu pomáhat v jednodušších a krátkých domácích pracích a vykonává drobné úkoly.⁸

1.3 Emoční vývoj a socializace

Rodina zůstává v předškolním období stále nejvýznamnějším prostředím pro dítě, která zajišťuje socializaci. **Socializace** zahrnuje **sociální reaktivitu**, tj. vytváření emočních vztahů k lidem v blízkém i vzdáleném okolí. Např. pohled z očí do očí, zájem o druhé. Dále zahrnuje **vývoj norem**, které si jedinec vytváří na základě příkazů a zákazů od dospělých. Ti jeho chování usměrňují. Socializace zahrnuje i **osvojení sociálních rolí**. Jde o vzorce chování, které jsou od jedince očekávány, a to vzhledem k jeho věku, pohlaví, postavení ve společnosti...Od dětí se v předškolním věku vyžaduje plnění odlišných rolí doma a v kolektivu druhých dětí. V předškolním věku se objevuje hra společná – děti si hrají společně, půjčují si pracovní materiály a hračky. Poté se objevuje hra kooperativní, kdy jde o spolupráci, ve které jsou rozděleny role a každé dítě přispívá svým dílem ke společnému cíli.⁹

V dnešní době dochází k socializaci pozvolna a postupně. Zejména během třetího roku života a poté po celou dobu předškolního období. Socializaci dítěte podněcují a posilují především rodiče a ostatní členové rodiny, ale důležitou roli zde začínají hrát i jeho vrstevníci.

Na socializaci má nemalý podíl **emoční vývoj** – souvisí s rozvojem sebedojetí. Sebedojetí je tvořeno v předchozím období – v batolecím. Dítě zná své pohlaví a uvědomuje si, že není dospělý člověk. Dokáže popsat své fyzické rysy, co má a co nemá rádo. Sebehodnocení v předškolním věku většinou bývá vysoké, ale závislé na aktuální sociální situaci a na vztahu s rodiči. Dítě postupně získává schopnost své pocity stále více ovládat i jemnějším a zřetelnějším způsobem vyjadřovat. Narůstá schopnost porozumět vlastním pocitům, druhých lidí i schopnost empatie.¹⁰ Rozvíjejí se *city sociální* ve vztahu k dospělým a ve vztahu k vrstevníkům. Zpočátku dominují vztahy k dospělým,

⁸ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006.

⁹ ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

¹⁰ LANGMEIER, J.; KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006.

k vrstevníkům se postupně mění, narůstá potřeba těchto kontaktů. Vytváří si vztah k sobě samému, na něm se podílí především egocentrismus. City *intelektuální* nebo-li poznávací se projevují radostí z poznávání, z nových věcí, činností a zkušeností. Dítě začíná chápat i to, co je dobré, co je špatné, uvědomuje si, co smí či nesmí, co je správné, nebo naopak, co není správné. Tím se rozvíjí *etické cítění*.^{11 12}

2 Integrace

Integrace a inkluze jsou termíny, které jsou v současnosti dosti rozkolísané, nejednotné. Různí autoři je vnímají a definují rozdílně. Proto se alespoň orientačně zmíníme o těchto užívaných pojmech.

2.1 Definice pojmu integrace

Slovo integrace pochází z latiny a v doslovném překladu znamená „znovu vytvoření celku“. Užívá se v různých oblastech našeho života ve smyslu sjednocení, ucelení, splynutí, začlenění, zapojení.

Integrace patří k základním fenoménům rozvoje osobnosti. Míra integrace je podmiňována mírou rovnocennosti – samostatností a nezávislostí.¹³

*„Integrace je dynamický, postupně se rozvíjející jev cílového charakteru, ve kterém dochází k partnerskému soužití, komunikaci a kooperaci postižených a intaktních účastníků pedagogického procesu za podmínky vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání při oboustranně aktivním podílu na řešení výchovně-vzdělávacích situací“.*¹⁴

*„Integraci lze definovat jako stav soužití postižených a nepostižených při přijatelné míře konfliktnosti, jako stav vzájemné podmíněnosti.“*¹⁵

Jednodušeji řečeno jde o společné vzdělávání dětí, žáků nebo studentů se zdravotním postižením. V žádném případě nesmí probíhat integrace formou „vhození dítěte“ s postižením do běžného vzdělávacího systému a být názoru: „hlavní je, aby dítě bylo mezi zdravými“, ale aby byly vytvořeny vhodné podmínky ke vzdělávání.

¹¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.

¹² ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. Olomouc, 2008.

¹³ JESENSKÝ, J. a kol. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998.

¹⁴ JESENSKÝ, J. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998. s. 25.

¹⁵ JESENSKÝ, J. a kol. *Kontrapunkty integrace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. s. 12.

2.2 Inkluze

Inkluze bývá občas vnímána i prezentována jako synonymum integrace. Přesnější je pojetí inkluze jako vyšší stupeň integrace. Týká se všech žáků, nejen těch, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, ale i zároveň ostatních lidí – rodičů, učitelů, poradenských pracovníků, asistentů.

Pro inkluzi je charakteristické zaměření na potřeby všech vzdělávaných, celková změna atmosféry ve škole, kvalitní vedení a výuka pro všechny děti a prospěch pro pedagoga. Podstatou inkluzivního vzdělávání je snaha poskytnout všem kvalitní vzdělání nezávisle na jejich schopnostech, zvláštnostech, znevýhodnění či nadání. Proto je nutný individuální přístup k dětem.¹⁶

Jedním z pravidel inkluze je to, že účast dětí se speciálními vzdělávacími potřebami na běžném vyučování ve třídách může obohatit všechny zúčastněné strany. Všichni zúčastnění trpělivostí i porozuměním získávají širší pohled na svět a snaží se pochopit i přijmout rozdíly, učí se respektovat práva druhých, odpovědnosti a vnímavosti k potřebám druhých.¹⁷

2.3 Formy integrace

Speciální vzdělávání žáků se zdravotním postižením je zajišťováno:

- formou individuální integrace,
- formou skupinové integrace,
- ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením,
- kombinací předchozích forem.

Formou individuální integrace je obvykle integrované jedno dítě s postižením do třídy běžné školy. Je nutné, aby těmto dětem i jejich rodičům byla zajištěna odborná pedagogická péče.

Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve třídě, která je zřízena pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.¹⁸

¹⁶ UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010.

¹⁷ LANG, G.; BERBERICHOVÁ, CH. *Každé dítě potřebuje speciální přístup*. Praha: Portál, 1998.

¹⁸ LECHTA, V. a kol. *Základy inkluzivní pedagogiky*. Praha: Portál, 2010.

Žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám, možnostem a podmínkám školy.¹⁹

2.4 Předpoklady pro úspěšnou integraci do mateřských škol

Klíčem k úspěšné integraci je nutná příprava. Proto je tedy nutné, aby na integraci bylo připraveno dítě, které bude integrováno, dále pedagog, u kterého bude dítě integrováno, rodiče, škola, individuální vzdělávací plán a samozřejmě i školská poradenská zařízení.^{20 21}

2.4.1 Dítě

Vstup dítěte do běžné mateřské školy pro něj znamená psychickou zátěž. Vhodné je, aby dítě mělo možnost před nástupem do mateřské školy navštívit školu v době zaměstnání dětí i jejich činností na hřišti. Časté návštěvy umožňují dítěti seznámit se s budoucí učitelkou i kamarády.²²

Dítě by mělo být samostatné v obsluze, mělo by zvládat základní sociální návyky a dovednosti. Mělo by být schopno podřídit se autoritě a schopno spolupracovat. Důležitou roli v integraci hraje komunikace a snaha domluvit se s ostatními. Integrace dítěte je také ovlivněna samotným postojem dítěte, druhem a stupněm postižení. Dítě by nemělo svým chováním a svými projevy narušovat průběh vzdělávání. Nejsou-li tyto podmínky splněny, je v zájmu samotného dítěte přechzení do speciálního výchovně vzdělávacího zařízení.

Před nástupem do běžné třídy by postižený žák měl být seznámen s každodenním režimem v této třídě, neboť je nutné, aby si osvojil nová pravidla, a aby se v novém prostředí cítil v bezpečí.²³

¹⁹ Vyhláška č. 73/ 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

²⁰ JANOTOVÁ, N., SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: SEPTIMA, 1998.

²¹ MICHALÍK, J. *Škola pro všechny, aneb Integrace je když*. Vsetín: Základní škola Integra, 2002.

²² KEBLOVÁ, A. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. Praha: SEPTIMA, 1996.

²³ SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998.

2.4.2 *Pedagog*

Pedagog sehrává v integraci důležitou roli, jelikož jeho přístup ovlivní přijetí dítěte do kolektivu. Sám učitel by měl svým působením ve třídě vytvořit přátelskou atmosféru a děti na příchod nového dítěte připravit. V dnešní době už by ani učitel neměl mít protiintegrační postoj, nebo dokonce negativní přístup k dítěti. Prvním krokem k vytvoření příznivé atmosféry ve třídě je dobrá příprava ostatních dětí na příchod jejich nového kamaráda, která by měla být nenásilným způsobem a s ohledem na věk dětí. Učitel by měl ostatní seznámit především s tím, co je typické pro dítě, které bude u nich v integraci, např. různé pohyby, kývání těla, nápadný vzhled. Děti by také měly být upozorněny na chování a způsob komunikace s postiženým dítětem. Měly by být připraveny poskytnout kamarádovi pomoc i při pohybu mimo třídu.²⁴

Přijetí dítěte znamená pro učitele větší nároky i čas na přípravu. Důležité je, aby se učitel podílel na tvorbě individuálně vzdělávacího programu dítěte. Učitel by měl být schopen rozdělit svůj zájem a působení mezi zdravé děti a dítě s postižením. Pro pedagoga je dobré, aby měl možnost komunikace s odborníky speciálně pedagogického centra. Ti mu mohou podat kompletní informace o charakteristice dítěte a o základních problémech. Pedagog by se měl zúčastňovat odborných seminářů a kurzů. Také by se měl zaměřit na samostudium dané problematiky.²⁵

Podmínkou úspěšné společné výchovy a vzdělávání je úzká a soustavná spolupráce učitele s rodiči dítěte. Trvalý kontakt mezi učitelem a rodiči umožní vzájemnou informovanost o úspěších i nedostacích dítěte. Učitel může rodičům doporučit vhodnou formu pomoci při domácí přípravě.²⁶

2.4.3 *Rodina dítěte*

Zde hraje velmi důležitou roli to, jak jsou rodiče s handicapem dítěte smíření. Pokud rodiče využívají tzv. protekční výchovu nebo-li rozmazlující, nevytvářejí dostatečně podnětné prostředí pro jeho rozvoj. Při výchově je nutné, aby dítěti byl zachován denní režim, který obsahuje práci ve škole, domácí práce, odpočinek, pobyt na čerstvém

²⁴ KEBLOVÁ, A. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. Praha: SEPTIMA, 1996.

²⁵ KEBLOVÁ, A. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. Praha: SEPTIMA, 1996.

²⁶ SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998.

vzduchu, strava, spánek i zábavu. Zachování denního režimu má velký význam na všestranném rozvoji dítěte.

Rodina si sama musí zvolit formu vzdělávání dítěte, ale měla by být dostatečně informována o kladech i negativech vzdělávání od odborníků, poraden, nebo na základě zkušeností jiných rodin. Proto by měli být schopni spolupracovat s odborníky, přijímat informace a doporučení.²⁷

Pokud rodiče volí integrovaný způsob vzdělávání, je třeba, aby si uvědomili, že zařazení dítěte do běžné mateřské školy bude pro ně znamenat rozšíření povinností a časová i finanční zatížení. Rodina musí zajistit bezpečnou dopravu dítěte do školy, spolupracovat s odborníky, zajistit dítěti vhodnou společnost dětí a kamarádů pro možnost kontaktu a her ve volném čase.²⁸

Při volbě školy by rodiče měli věnovat pozornost tomu, zda vedení školy může zajistit specifické podmínky pro dítě (úprava interiéru třídy, vybavení třídy kompenzačními pomůckami, nižší počet žáků ve třídě, osobnostní předpoklady učitele).²⁹

Při projednávání integrace s mateřskou školou je třeba, aby rodiče informovali učitele o diagnóze, specifických schopnostech a možnostech svého dítěte i o jeho nedostatecích. Díky tomu vytvoří podmínky pro individuální přístup. Spolupráce rodičů s učiteli je při integraci nezbytná.

2.4.4 Zařízení – mateřská škola

Škola, která se rozhodne přijmout dítě s postižením, by měla splňovat určité požadavky a vytvořit příznivé podmínky a předpoklady k úspěšnému vzdělávání a k výchově... Mezi ně řadíme např. asistenta pedagoga, rehabilitační a kompenzační i učební pomůcky, architektonické bariéry, atmosféru ve třídě, snížení počtu žáků ve třídě.

Je nutné, aby při integraci byly zajištěny prostředky speciálně pedagogické podpory, např. asistent pedagoga / osobní asistent, speciálně pedagogické pomůcky – didaktické, / kompenzační, spolupráce s dalšími odborníky (logoped, tyflopéd)^{30 31}

²⁷ SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: Septima, 1998.

²⁸ JESENSKÝ, J. *Kontrapunkty integrace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995.

²⁹ KEBLOVÁ, A. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. Praha: SEPTIMA, 1996.

³⁰ MICHALÍK, J. *Škola pro všechny aneb Integrace je když...* Vsetín: Integraf, 2002.

³¹ MULLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001.

2.4.5 Asistent pedagoga

Asistent pedagoga je pedagogický pracovník, který je zaměstnancem školy a působí ve třídě, v níž je integrované dítě. Neměl by být „k ruce“ pouze začleněnému dítěti, ale je spolu s učitelem pedagogický pracovník, který pomáhá zajišťovat plynulý chod výuky. Práci asistenta pedagoga vyžaduje motivaci, k níž se přidává komunikativnost, kreativita, tvořivost, flexibilita, schopnost týmové spolupráce, spolehlivost, trpělivost, vstřícnost, důslednost a odpovědný přístup. Mělo by jít o pozitivní a vyrovnanou osobnost.³²

Náplní práce asistenta pedagoga by měla být pomoc integrovanému dítěti při orientaci v budově i mimo ni, pracovat s dítětem dle individuálního vzdělávacího plánu, po domluvě s učitelem by měl zajistit dítěti relaxaci, odreagování, změnu činnosti. Dále by se měl podílet na tvorbě individuálně vzdělávacího plánu, pravidelně se připravovat na práci s dítětem a vést písemné záznamy o průběhu a výsledcích poskytované podpory, komunikovat s rodiči o průběhu vyučování.³³

2.4.6 Individuální vzdělávací plán

Individuálně vzdělávací plán (dále jen IVP) je jedním z prvků podporující integraci, zabezpečuje optimální vzdělávání žáka se zdravotním postižením začleněného do běžného školského prostředí. IVP stanoví postup vzdělávání postiženého dítěte a nápravy zjištěných obtíží.³⁴

IVP je závazný pracovní materiál, který slouží všem, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání integrovaného dítěte. Umožňuje dítěti pracovat podle jeho schopností, individuálním tempem, je pomůckou k lepšímu využití předpokladů. Umožňuje učiteli pracovat s dítětem na úrovni, které dítě dosahuje, je vodítkem pro individuální vyučování a hodnocení.³⁵

IVP vychází ze školního vzdělávacího programu dané školy, ze závěrů vyšetření školských poradenských zařízení. IVP je součástí dokumentace žáka. Na jeho tvorbě

³² UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010.

³³ UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010.

³⁴ MERTIN, V. *Individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 1995.

³⁵ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Praha: Portál, 2007.

by se měli podílet učitelé, kteří jsou v kontaktu s dítětem, vedení školy, asistent pedagoga, pracovníce SPC, rodiče dítěte.

Individuální vzdělávací plán by měl obsahovat:

- informace o současné úrovni dítěte – zprávy ze speciálně pedagogického centra, popřípadě pedagogicko-psychologické poradny,
- cíl, jehož má být dosaženo – jde obecně o vzdělávací cíle, které by měly být rozepsány na konkrétní vzdělávací cíle v daných činnostech, předmětech. Je zde i možnost po konzultaci s rodinou dítěte, zařadit i cíle výchovné, odstranění zlovyků, nesprávných postojů,
- prostředky speciálně pedagogické podpory – např. pravidelná spolupráce (konzultace) se speciálně pedagogickým centrem, využití asistenta pedagoga, služby a intervence odborných pracovníků, speciální pomůcky, jmenovité určení odborníků, kteří se podílejí na práci s dítětem, včetně kontaktů na jejich pracoviště,
- popis speciálně pedagogických metod, postupů a organizačních forem, které budou užívány při práci s dítětem,
- pravidla komunikace s rodiči dítěte. Jde o předávání informací o dítěti, o jeho zkušenostech, obtížích a úspěších v určitém období.
- způsoby vyhodnocování dítěte – postavení dítěte v kolektivu, rozvoj sociálních a komunikačních dovedností.³⁶

2.4.7 Školská poradenská zařízení

Školská poradenská zařízení, pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC) zajišťují pro děti, žáky, rodiče i školy diagnostické poradenské služby, poskytují odborné speciálně pedagogické a metodické vedení učitelům a asistentům pedagoga. Dávají doporučení ke způsobům a formám vzdělávání žáků.

Speciálně pedagogické centrum (dále jen SPC) poskytuje bezplatné poradenské služby dětem, žákům se zdravotním postižením a žákům se zdravotním znevýhodněním integrovaných ve školách a školských zařízeních, rodičům či zákonným zástupcům, pedagogickým pracovníkům. Hlavní úlohu má speciální pedagog, jehož metodické vedení

³⁶ UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010.

všech zúčastněných na integraci je jedním ze základních předpokladů úspěšné integrace. Poskytuje rodičům informace o postižení jejich dítěte, seznamuje je se specifickými činnostmi, pomáhá rodičům připravit dítě na vstup do školy. Podrobně informuje o možnostech výchovy a vzdělávání a na základě odborného posouzení předpokladů a potřeb dítěte doporučí vhodný postup.

Činnost centra se uskutečňuje ambulantně na pracovišti centra, návštěvami pedagogických pracovníků centra ve školách a školských zařízeních, ale i v rodinách. Poradenské služby jsou poskytovány v rámci diagnostiky a kontrolní diagnostiky. Zabezpečují komplexní speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostiku, která je východiskem pro určení aktuálního stavu, stupeň postižení.

Dále SPC zajišťují pomůcky při integraci, zpracovávají odborné podklady k integraci, poskytují konzultace s odborníky, vedou evidenci postižených klientů zařazených do péče centra.^{37 38}

Pedagogicko psychologická poradna zajišťuje pedagogicko psychologickou připravenost žáků na povinnou školní docházku a vydává o ní odborný posudek, doporučuje zařazení žáka do příslušné školy, spolupracuje při přijímání žáků do škol. Dále PPP poskytuje metodickou podporu ve škole.³⁹

3 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) je kurikulární dokument na státní úrovni. RVP PV vychází z Národního vzdělávacího programu.⁴⁰

RVP PV vznikl v roce 2004, v roce 2005 vstoupil v platnost a od 1.9. 2007 podle něj mateřské školy musí vytvářet Školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách, který si škola zpracovává s ohledem na své možnosti, specifika a podmínky.

³⁷ Vyhláška č. 72/ 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

³⁸ KUBOVÁ, L. *Speciálně pedagogická centra*. Praha: Septima, 1995.

³⁹ Vyhláška č. 72/ 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních

⁴⁰ *Národní program rozvoje vzdělávání v ČR, Bílá kniha*. Praha, 2001.

3.1 Struktura RVP PV

RVP PV obsahuje:

- úkoly předškolního vzdělávání,
- specifika předškolního vzdělávání, metody a formy práce,
- cíle předškolního vzdělávání,
 - rámcové cíle
 - klíčové kompetence
- vzdělávací obsah RVP PV,
- vzdělávací oblasti,
- podmínky předškolního vzdělávání,
- vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a děti mimořádně nadaných,
- autoevaluaci mateřské školy a hodnocení dětí,
- zásady pro zpracování ŠVP,
- kritéria souladu RVP a ŠVP,
- povinnosti předškolního pedagoga.⁴¹

3.2 Obsah, oblasti RVP PV

Obsah je strukturován do 5 vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Tyto oblasti jsou nazvány:

- 1) Dítě a jeho tělo
- 2) Dítě a jeho psychika
- 3) Dítě a ten druhý
- 4) Dítě a společnost

⁴¹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. VUP: Praha, 2004.

5) Dítě a svět

Oblasti se vzájemně prolínají, vzájemně se prostupují.

Záměrem v biologické oblasti je stimulovat růst a vývoj dítěte, podpora jeho fyzické pohody, zlepšování tělesné zdatnosti, rozvoj pohybových a manipulačních dovedností, učení se samoobsluze a vedení ke zdravým životním návykům.⁴²

V psychologické oblasti se u dětí podporuje duševní pohoda, psychická odolnost dítěte, rozvoj intelektu, řeči, jazyka, poznávacích procesů, sebehodnocení, povzbuzování dítěte v dalším rozvoji, poznání a učení.

Interpersonální oblast podporuje dítě v utváření vztahů k jinému dítěti či dospělému, obohacuje vzájemnou komunikaci, zajišťuje pohodu vzájemných vztahů.

V oblasti sociálně-kulturní je záměrem uvést dítě do společnosti ostatních lidí, seznamovat dítě s kulturou, uměním. Pomáhá dětem osvojovat potřebné dovednosti, návyky a postoje.

Záměrem v enviromentální oblasti je snaha založit u dítěte elementární poznatky o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí.⁴³

3.3 Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Rámcový vzdělávací program je základním východiskem i pro přípravu vzdělávacích programů pro děti se speciálními potřebami, ať už jsou tyto děti vzdělávány v běžné mateřské škole či v mateřské škole s upraveným vzdělávacím programem. RVP PV vychází z respektování individuálních potřeb a možností dítěte.

Cíle a záměry jsou pro vzdělávání všech dětí společné. Při vzdělávání dětí se speciálními potřebami se přizpůsobují tak, aby maximálně vyhovovaly jejich potřebám i možnostem. Proto je nutné vytvořit optimální podmínky k rozvoji osobnosti každého dítěte, aby dosáhlo co největší samostatnosti.⁴⁴

Oproti vzdělávání běžné populace dětí je potřeba upravit i jiné podmínky, například v oblasti věcného prostředí, životosprávy dětí, psychosociálního klimatu,

⁴²Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. VUP: Praha, 2004.

⁴³Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. VUP: Praha, 2004.

⁴⁴Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. VUP: Praha, 2004.

organizace vzdělávání, pedagogického zajištění, spolupráce mateřské školy s rodinou. Kromě těchto podmínek je třeba, aby pedagog bral v úvahu podmínky, které vyplývají z přirozených vývojových potřeb dětí předškolního věku a současně ty, které jsou dány speciálními potřebami dětí. Některé podmínky jsou pro všechny děti společné, jiné se liší podle charakteru a stupně postižení či znevýhodnění dítěte.⁴⁵

3.3.1 Podmínky u dětí s tělesným postižením

- zajistit osvojení specifických dovedností dle individuálních možností dítěte
- zabezpečit pohyb dítěte v prostorách školy
- vytvořit podmínky pro náhradní tělovýchovné aktivity v rámci jeho postižení
- zajistit a využívat kompenzační pomůcky
- snížit počet dětí ve třídě

3.3.2 Podmínky u dětí se zrakovým postižením

- zajistit osvojení specifických dovedností zaměřených na samostatnost a sebeobsluhu
- zajistit bezbariérové a bezpečné prostředí
- dodržovat rakovou hygienu
- vytvářet nabídku alternativních aktivit
- zajistit a využívat kompenzační pomůcky i hračky
- snížit počet dětí ve třídě
- zajistit přítomnost asistenta⁴⁶

⁴⁵Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. VUP: Praha, 2004.

⁴⁶Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. VUP: Praha, 2004.

3.3.3 Podmínky u dětí se sluchovým postižením

- zajistit osvojení specifických dovedností dle individuálních možností dítěte
- dodržovat sluchovou hygienu
- zajistit a využívat vhodné kompenzační pomůcky
- zajistit při vzdělávání vhodný komunikační systém

3.3.4 Podmínky u dětí s mentálním postižením

- zajistit osvojení specifických dovedností zaměřených na samostatnost a sebeobsluhu
- zajistit a využívat kompenzační pomůcky i hračky
- snížit počet dětí ve třídě
- zajistit přítomnost asistenta

3.3.5 Podmínky u dětí s více vadami a autismem

- zajistit osvojení specifických dovedností zaměřených na sebeobsluhu
- zajistit klidné a podnětné prostředí
- zajistit přítomnost asistenta pedagoga
- snížit počet dětí ve třídě
- zajistit a využívat vhodné kompenzační pomůcky⁴⁷

Vzdělávání dětí se zdravotním postižením v mateřských školách či třídách se vzdělávacím programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a je v souladu s vyhláškou č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími

⁴⁷ MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.

potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných personálně posíleno o dalšího pedagogického pracovníka.⁴⁸

RVP PV podporuje integraci dětí všude tam, kde je to vzhledem k druhu a stupni postižení dítěte možné, respektive kde lze vytvořit a zajistit potřebné podmínky. Při vzdělávání, které integruje děti s postižením do vzdělávacího programu běžné mateřské školy, je nutno na jejich potřeby dostatečně pamatovat při přípravě školního či třídního vzdělávacího programu.

Při vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami spolupracuje pedagog s dalšími odborníky, využívá služeb školských poradenských zařízení.^{49 50}

⁴⁸ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. VUP: Praha, 2004.

⁴⁹ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. VUP: Praha, 2004.

⁵⁰ Vyhláška č. 73/ 2005 o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Charakteristika zkoumaného problému, cíle výzkumu a stanovení hypotéz

4.1 Charakteristika zkoumaného problému

Slovo integrace pochází z latiny a v doslovném překladu znamená „znovu vytvoření celku“. Užívá se v různých oblastech našeho života ve smyslu sjednocení, ucelení, splynutí, začlenění, zapojení.

Integrace patří k základním fenoménům rozvoje osobnosti. Míra integrace je podmínována mírou rovnocennosti – samostatností a nezávislostí.

*„Integrace je dynamický, postupně se rozvíjející jev cílového charakteru, ve kterém dochází k partnerskému soužití, komunikaci a kooperaci postižených a intaktních účastníků pedagogického procesu za podmínky vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání při oboustranně aktivním podílu na řešení výchovně-vzdělávacích situací“.*⁵¹

*„Integraci lze definovat jako stav soužití postižených a nepostižených při přijatelné míře konfliktnosti, jako stav vzájemné podmíněnosti.“*⁵²

Na základě popsané charakteristiky integrace vidíme hlavní problém v její realizaci v praxi. V práci jsme se zaměřily především na realizaci integrace v prostředí mateřských škol.

4.2 Cíle výzkumu

Naším hlavním cílem je zjistit, jak k integraci a celkově k postiženým dětem přistupují učitelky v mateřských školách, jaké postižení je v mateřských školách nejčastější a kolik je celkově v této oblasti integrovaných dětí v předškolním věku.

⁵¹ JESENSKÝ, J. *Integrace – znamení doby*. Praha: Karolinum, 1998. str. 25.

⁵² JESENSKÝ, J. a kol. *Kontrapunkty integrace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. str. 12.

4.3 Stanovení hypotéz

Hypotézy jsou základem kvantitativně orientovaných výzkumů. Jde o obecně formulovaná tvrzení. Nikdy nemůžeme hypotézu jednoznačně a definitivně prokázat. Pokud hypotézu na základě empirického výzkumu přijmeme, můžeme ji zobecnit a doporučit k praktickému využití. Hypotéza je vyjádřena oznamovací větou a vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými, které musí být měřitelné. Je to tedy tvrzení o rozdílech, vztazích nebo následcích.⁵³

Vytvořily jsme si konkrétní hypotézy, které budeme analýzou informací verifikovat.

H1: Alespoň jedna z mateřských škol sledovaného souboru má speciální vybavení pro postižené dítě.

H2: Podle pedagogů je zařazení postiženého dítěte mezi děti intaktní přínosné jak pro postižené dítě, tak pro intaktní děti.

H3: Minimálně polovina učitelek sledovaných mateřských škol upřednostňuje integraci v mateřských školách běžného typu před výukou ve speciálních zařízeních.

H4: U každé integrace budou vytvořeny individuálně vzdělávací plány.

5 Výzkumné metody

5.1 Charakteristika sběru dat

5.1.1 Dotazník

Jako výzkumnou metodu ke sběru dat jsme si zvolily dotazník. „*Dotazník je způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Jde o soustavu předem připravených a pečlivě formulovaných otázek, které jsou promyšleně seřazeny a na které dotazovaná osoba odpovídá písemně.*“⁵⁴

⁵³CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007.

⁵⁴CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha : Grada, 2007. s.163.

Dotazník umožňuje rychlé a ekonomické shromažďování dat od většího počtu respondentů. Položky musí být jasné a srozumitelné. Formulace otázek musí být jednoznačná, nesmí připouštět chápání více způsobů. Neměl by být příliš rozsáhlý. Otázky nesmí být sugestivní. Při řazení otázek v dotazníku dáváme přednost psychologickému hledisku před logickým.⁵⁵

5.1.2 Popis použitého dotazníku

Pro výzkum jsme zvolily nestandardizovaný dotazník. V dotazníku jsme užily jak otázky uzavřené, které respondentům předkládají určitý počet předem připravených odpovědí, tak také otevřené, které nenavrhují respondentům žádné odpovědi. Otázky předkládají více než dvě odpovědi. Dotazník je anonymní.

Při sestavování dotazníku jsme se snažily o jasné a srozumitelné položky, z tohoto důvodu jsme se vyhýbaly příliš odborným termínům.

V prosinci roku 2010 jsme navštívily SPC Žďár nad Sázavou, kde nám poskytl seznam mateřských škol v tomto regionu, kde probíhá integrace dětí. V těchto mateřských školách jsme dotazníky zaslaly emailem, ale ve většině případech jsme do zařízení zašly osobně.

5.1.3 Charakteristika výzkumného vzorku a doba realizace výzkumu

K výzkumu byly osloveny učitelky mateřských škol v oblasti Žďáru nad Sázavou, které mají ve svých třídách umístěny v integraci děti se zdravotním postižením.

Na počátku ledna 2011 jsme rozdaly 30 dotazníků i s průvodním dopisem. Dotazníky jsme předávaly osobně, některé jsme rozesílaly e-mailem. Do konce ledna 2011 se nám vrátilo 27 dotazníků.

5.1.4 Charakteristika analýzy získaných dat

Odpovědi jednotlivých položek dotazníku jsme sečetly, převedly na procenta a vše zanesly do tabulek, které jsme převedly na grafy.

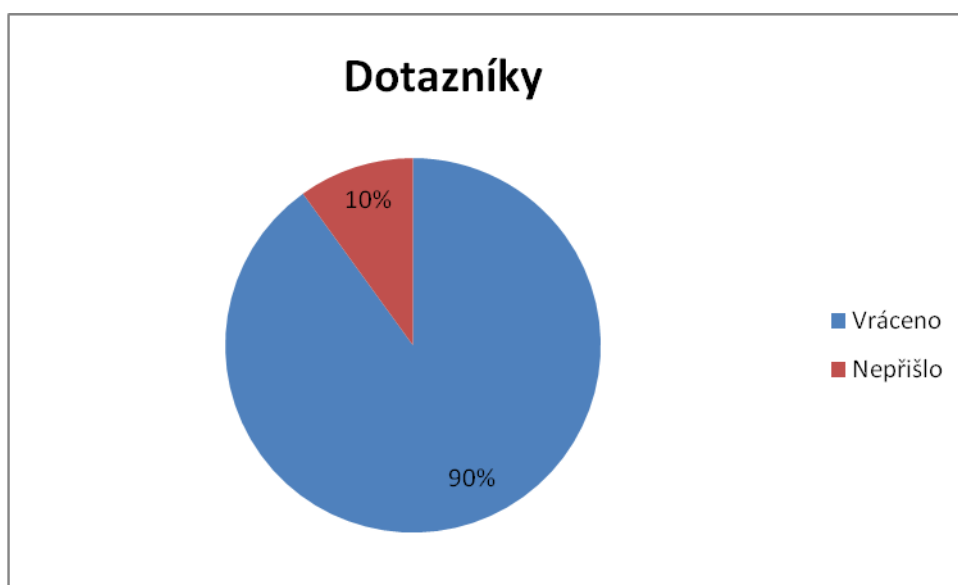
⁵⁵CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu : základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007.

5.2 Analýza a interpretace výsledků.

Tabulka č. 1 Počet vrácených dotazníků

Dotazníky	Počet
Rozesláno	30
Vráceno	27
Nepřišlo	3

Graf č. 1

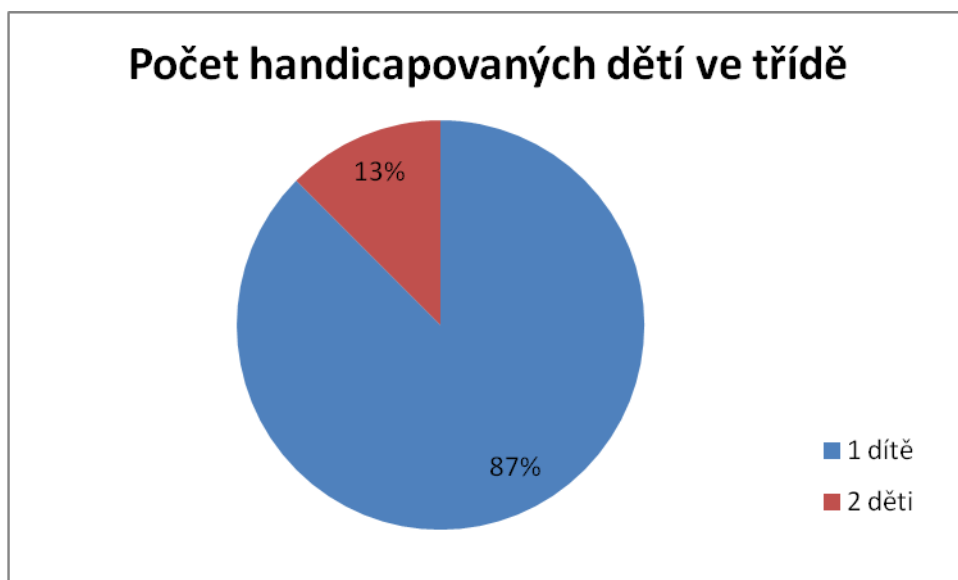
Na počátku ledna 2011 jsme rozdaly 30 dotazníků i s průvodním dopisem. Do konce ledna 2011 se nám vrátilo 27 dotazníků.

1. Kolik máte integrovaných dětí ve třídě?

Tabulka č.2 Počet integrovaných dětí

Kolik dětí	Třídy
1 dítě	21
2 děti	3

Graf č.2

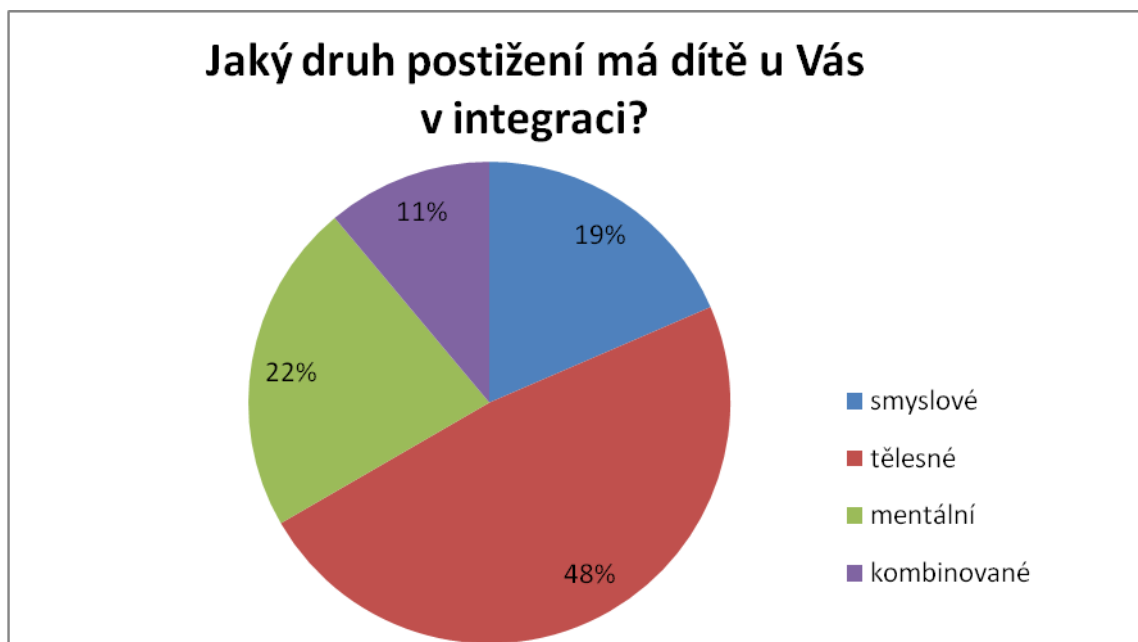
Naším šetřením jsme zjistily, že ve 21 případech jsou děti integrované po 1 ve třídě, ve 3 případech jsou integrované po 2 dětech. Celkem je tedy v integraci 27 dětí, 3 dotazníky od respondentů se nám nevrátily.

2. Jaký druh postižení má dítě u Vás v integraci?

Tabulka č. 3 Druh postižení v integraci

Postižení	smyslové	tělesné	mentální	kombinované
Počet	5	13	6	3

Graf č. 3

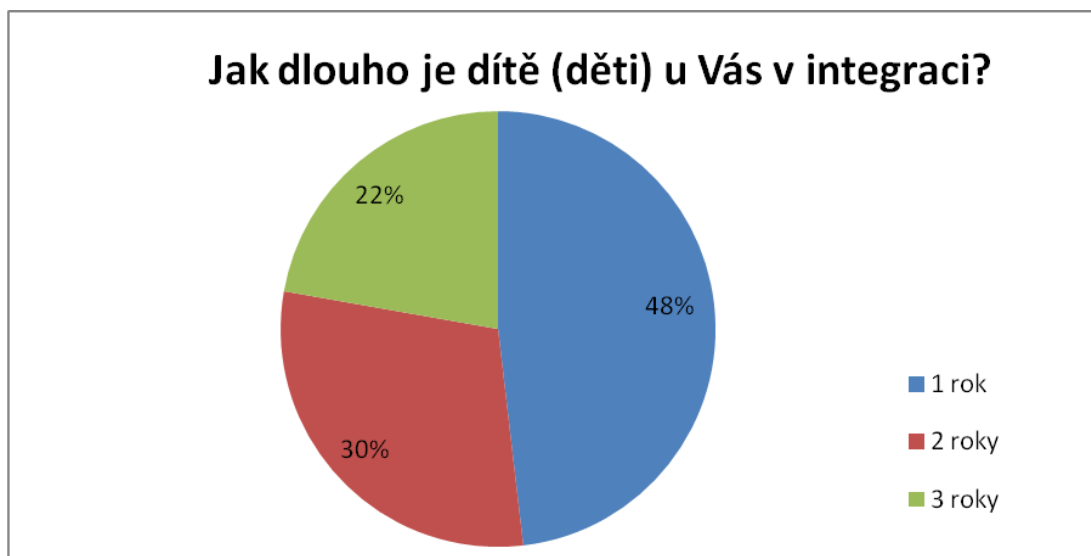
Nejčastějším postižením v mateřských školách bylo tělesné, s počtem 13 dětí. Dále mentální postižení s počtem 6 dětí, ihned za ním smyslové postižení s 5 dětmi a nejmenší počet dětí je s kombinovaným postižením.

3. Jak dlouho je dítě/ děti u Vás v integraci?

Tabulka č. 4 Doba integrace

Doba	1 rok	2 roky	3 roky
Počet	13	8	6

Graf č. 4

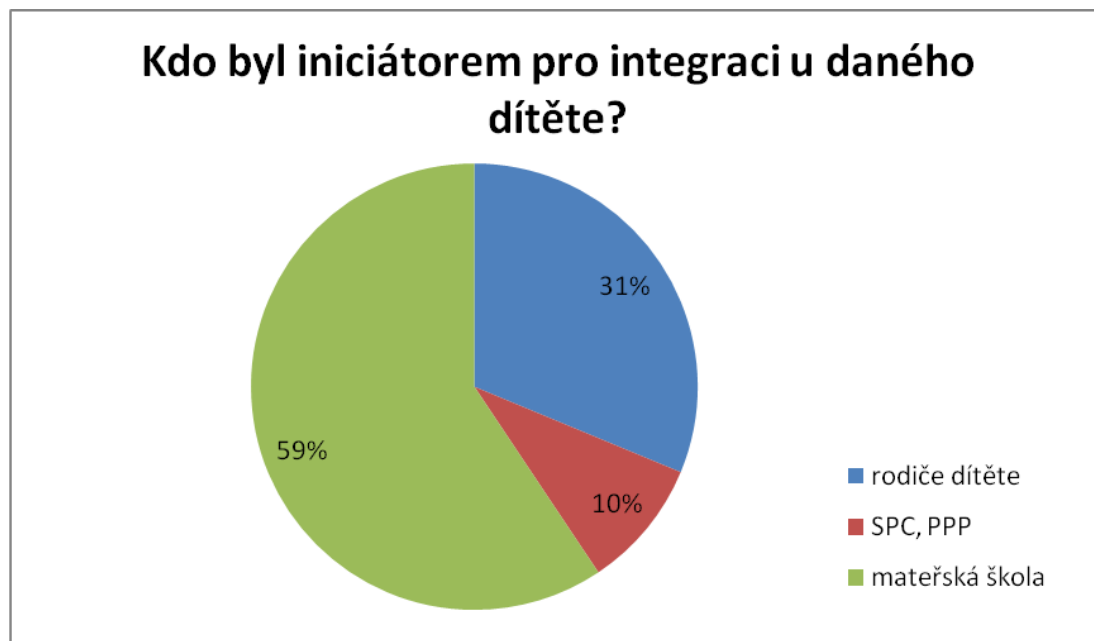
Ve 13 případech jsou děti integrovány pouze 1 rok, v 8 případech 2 roky a v 6 případech již 3 roky. V každém případě má na tom nemalý podíl přístup pedagogických pracovníků, kteří se snaží zintenzivnit péči o děti s postižením.

4. Kdo byl iniciátorem pro integraci u daného dítěte?

Tabulka č. 5 Iniciátor pro integraci

Iniciátor	rodiče dítěte	SPC, PPP	mateřská škola
Počet	10	3	19

Graf č. 5

Překvapení pro nás nebylo, že se téměř ve všech dotaznících objevilo, že hlavním iniciátorem pro integraci byla mateřská škola, jelikož jak už bylo zmíněno, v oblasti není žádné speciální zařízení předškolního věku, tudíž jsou ve většině případech schopni v mateřských školách dítě integrovat dítě s postižením.

5. *Zajímáte se o problematiku dětí s postižením?*

Tabulka č. 6 Problematika dětí s postižením

	ano	ne
Počet	27	0

Graf č. 6

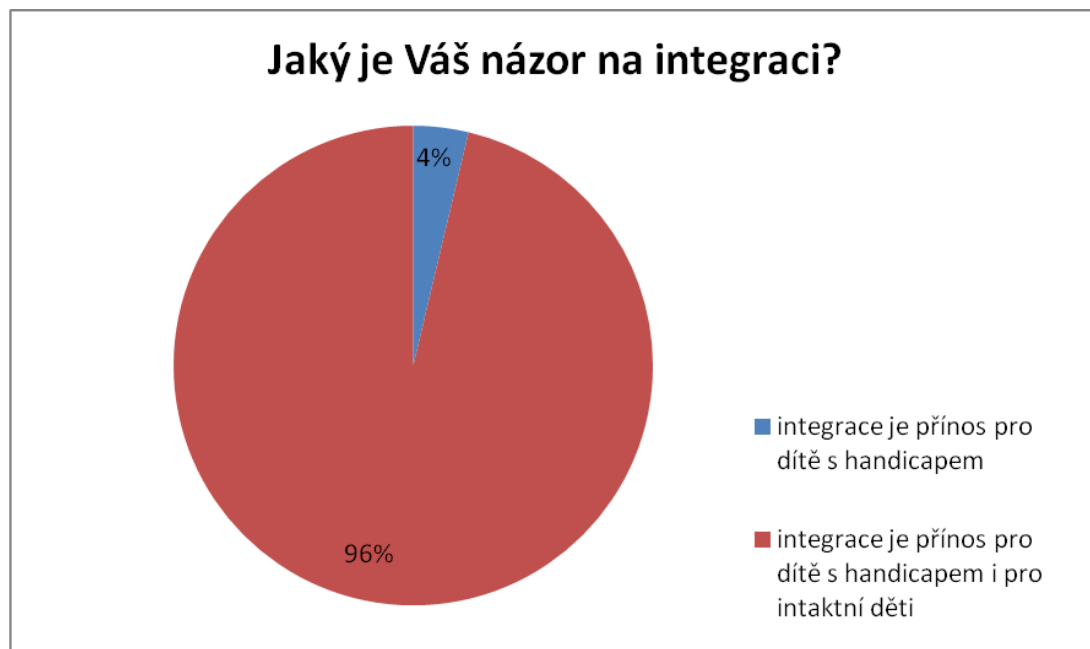
Výsledek kladných odpovědí potvrzuje, že se učitelky v mateřských školách v této oblasti zajímají o postižené děti a díky tomu se snaží odstraňovat bariéry mezi postiženými a zdravými dětmi, ale i mezi lidmi. Učitelky se mohou setkat s různými typy i stupni postižení, proto je důležité, aby se učitelky zajímaly o tuto problematiku, a aby byly připraveny na práci s dítětem.

6. Jaký je Váš názor na integraci?

Tabulka č. 7 Názor na integraci

Integrace	Počet
integrace je přínos pro dítě s postižením	1
integrace je přínos pro dítě s postižením i pro intaktní děti	26
pro postižené dítě je lepší docházet do speciálního zařízení	0
mám jiný názor	0

Graf č. 7

Většina respondentů se přiklání k integraci postižených dětí mezi zdravé. Uvádí, že je to prospěšné pro obě skupiny. Souhlasí s integrací za určitých podmínek:

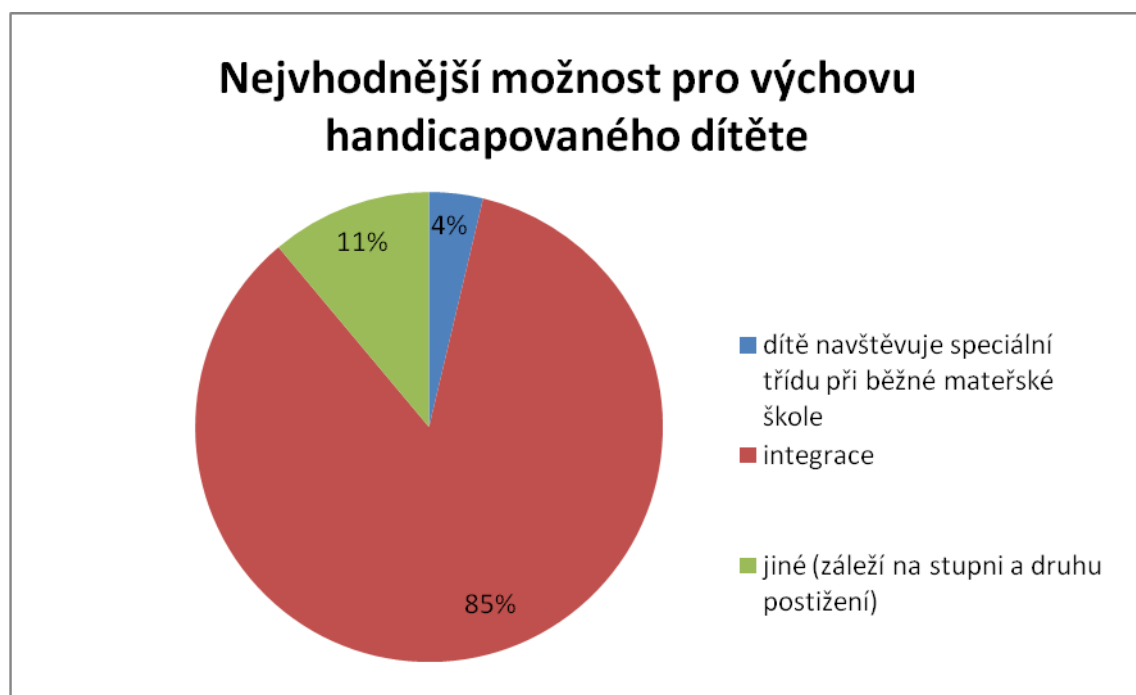
- Menší počet dětí ve třídě,
- Bezbariérové prostory,
- Speciální pomůcky pro dítě,
- Spolupráce se speciálními pedagogy.

7. Která z těchto možností se Vám zdá nejvhodnější pro výchovu handicapovaného dítěte?

Tabulka č. 8 Nejvhodnější výchova pro dítě s postižením

Výchova postiženého dítěte	Počet
dítě zůstává v péči rodiny	0
dítě navštěvuje speciální mateřskou školu	0
dítě navštěvuje speciální třídu při běžné mateřské škole	1
integrace	23
jiné (záleží na stupni a druhu postižení)	3

Graf č. 8

Pouze jedna z učitelek se přiklání k variantě, aby dítě docházelo do speciální třídy při běžné mateřské škole. Je možné, že si spousta učitelek nedovede právě v jejich mateřské škole představit speciální třídu.

Dvacet tři dotazovaných zastává názoru, že je pro dítě nejvhodnější integrace, ale jistě na tom má svůj podíl to, že v oblasti Žďáru nad Sázavou není žádné speciální zařízení pro děti předškolního věku, tudíž učitelky opět nemají představu, jak takové zařízení může fungovat, jak dětem může pomoci. Respondentky jsou toho mínění, že čím dříve se začne s integrací, tím lépe budou postižené děti připraveny na společný život se zdravými jedinci. Rozhodně je důležité respektovat individualitu dětí. Společná výchova jim přináší tyto výhody:

- postižené děti získávají pozitivní vztah ke zdravým vrstevníkům,

- posiluje se jejich sebevědomí,
- rozvojí se intelektuální schopnosti,
- učí se žít v kolektivu,
- učí se navazovat přátelství,
- učí se samostatnosti.

Ve 3 případech se přiklonily k variantě, že záleží na stupni a druhu postižení.

8. *Připravujete (připravoval/a) zdravé děti k přijetí handicapovaného dítěte do třídy? Jakým způsobem?*

Tabulka č. 9 Příprava intaktních dětí na příchod postiženého dítěte

	Počet
Ano	15
Ne, děti ho znaly	6
Ne	6

Graf č. 9

Více jak polovina dotazovaných respondentek děti na příchod postiženého dítěte do třídy připravovaly. Připravovaly je formou rozhovoru, tak že jim vysvětlovaly pravidla, jak se k dítěti chovat, v čem má dítě problém a s čím bude potřebovat pomoci.

Šest dotázaných respondentek, které děti na příchod postiženého dítěte nepřipravovaly, jsou toho názoru, že není třeba předem připravit děti na tuto situaci.

Posledních 6 respondentek informuje pravidelně děti o postižených lidech. Jelikož jde často o mateřské školy na vesnicích a v tom případě intaktní děti znají

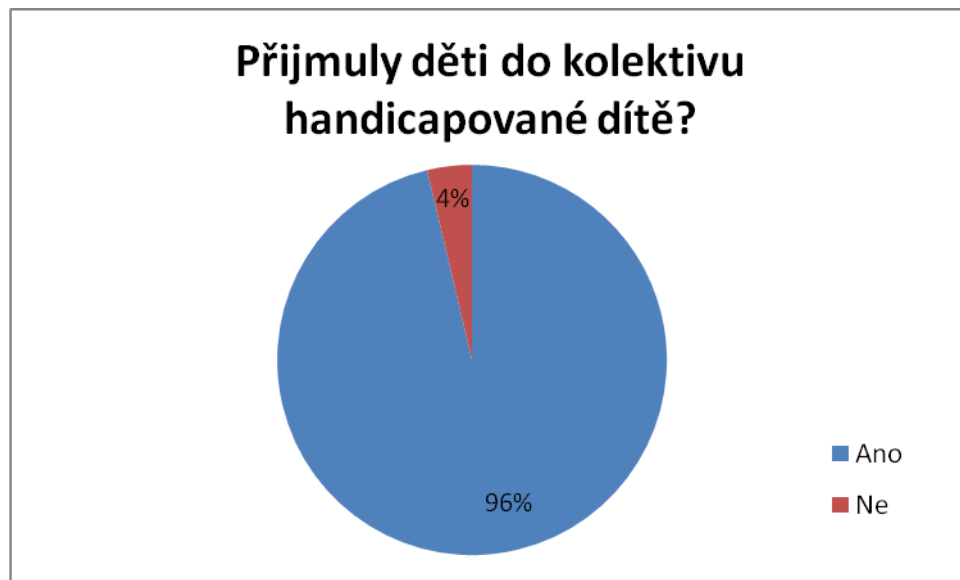
dítě s postižením, proto nijak zvláště děti nepřipravovaly na příchod nového kamaráda.

9. Přijal kolektiv zdravých dětí handicapované dítě mezi sebe?

Tabulka č. 10 Přijetí do kolektivu intaktních dětí

	Ano	Ne
Počet	26	1

Graf č. 10

V 26 případech děti postižené dítě mezi sebe přijalo, pouze v jednom případě dítě do kolektivu nezapadlo.

Vždy záleží na individualitě zdravého dítěte, na přípravě mateřské školy, ale také na rodinách dětí. Jsou děti, které postižené dítě přijmou okamžitě přátelsky, snaží se mu ihned zpočátku pomáhat a popřípadě bránit proti útokům jiných dětí, které mají problémy akceptovat postižené dítě v jejich třídě. Většina malých dětí postižení svého kamaráda téměř nevnímá, ale vždy je nutné, aby učitelka na děti působila, aby nedošlo ke zhoršení chování zdravých dětí k postiženým dětem. Proto je důležitá osvěta už od nejútlejšího věku dítěte. Pokud se v některých rodinách o postižených lidech mluví hanlivě, rodiče se staví záporným způsobem k přítomnosti postižených ve společnosti, potom i jejich dítě začíná tyto postoje přijímat. Oproti tomu děti z rodin, které chovají kladný vztah k postiženým jedincům, jsou děti připravenější k přijetí postiženého mezi sebe.

10. S jakým druhem handicapu by podle vašeho názoru bylo handicapované dítě nejnáze přijato v kolektivu zdravých dětí?

Tabulka č. 11 Druh postižení, které je nejlépe přijato do kolektivu zdravých dětí

Druh postižení	Počet
smyslové postižení	6
tělesné postižení	14
mentální postižení	6
kombinované postižení	1

Graf č. 11

Čtrnáct dotazovaných je toho názoru, že nejlépe bude přijato dítě s tělesným postižením. Děti přímo vidí, v čem se postižený kamarád liší, v jaké činnosti potřebuje pomoc.

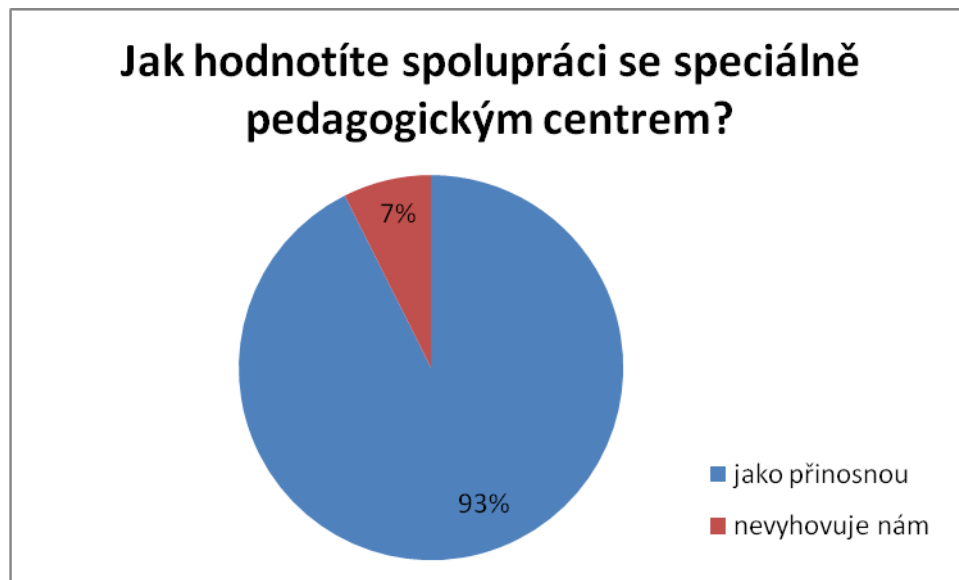
Respondentky neměly s touto otázkou problém. Jelikož ve zkoumané oblasti není speciální zařízení pro děti předškolního věku, je dosti časté, že probíhá v mateřských školách integrace. Proto učitelky usuzovaly na základě zkušeností s různými typy postižení. Samozřejmě bylo uvedeno, že opět záleží na stupni postižení.

11. Jak hodnotíte spolupráci se speciálně pedagogickým centrem?

Tabulka č. 12 Spolupráce se speciálně pedagogickým centrem

Spolupráce se speciálně pedagogickým centrem	Počet
jako přínosnou	25
nevyhovuje nám	2
speciálně pedagogické centrum jsme nekontaktovali	0
speciálně pedagogické centrum jsme kontaktovali, ale nezajímají se o nás	0

Graf č. 12

Integrovaný způsob výchovy a vzdělávání postižených dětí by se nemohl obejít bez spolupráce s odborníky ze speciálně pedagogického centra.

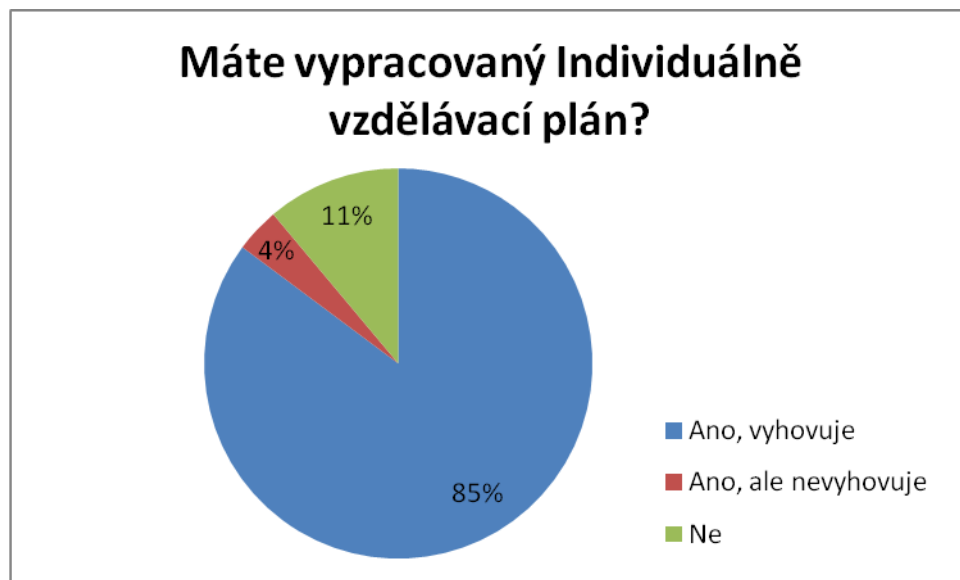
Ve všech případech kromě 2 vyhovuje spolupráce SPC s mateřskou školou. Hlavním důvodem nespokojenosti byl, že pracovníci z SPC je navštěvují 2x za půl roku, ale respondenty jsou si vědomy toho, že integraci v této oblasti probíhá hodně, proto návštěvy z SPC nejsou tolik frekventované.

12. Máte vypracovaný Individuálně vzdělávací plán? V případě že ano, vyhovuje Vám?

Tabulka č. 13 Individuálně vzdělávací plán

	počet
Ano, vyhovuje	23
Ano, ale nevyhovuje	1
Ne	3

Graf č. 13

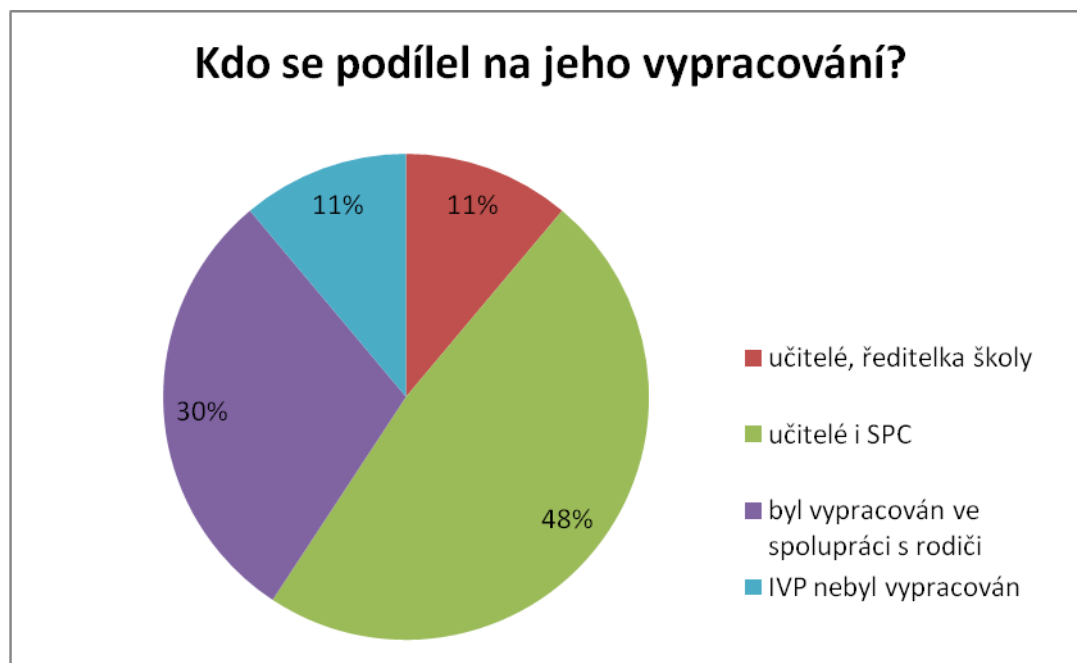
Individuální vzdělávací plán by měl být při integraci zpracován, jelikož je při vzdělávání nutné vycházet z konkrétních podmínek dítěte. Součástí IVP musí být pravidelné a konkrétní hodnocení výsledků dosažených v jednotlivých oblastech. Proto nás překvapil výsledek, že ve 3 případech nebyl IVP vůbec vypracován. Šlo pouze o případy s tělesným postižením.

13. Kdo se podílel na jeho vypracování?

Tabulka č. 14 Kdo se podílel na vypracování IVP

	Počet
SPC	0
učitelé, ředitelka školy	3
učitelé i SPC	13
byl vypracován ve spolupráci s rodiči	8
IVP nebyl vypracován	3

Graf č. 14

Základním opatřením, které zapojuje do integrace i rodinu, je vypracování individuálního vzdělávacího plánu. Jde o plán, kdy podstatou je používání individuálních metod i forem běžného vzdělávání. Jsou v něm stanoveny formy a metody, které na základě diagnózy stanoví optimální postup při vzdělání.

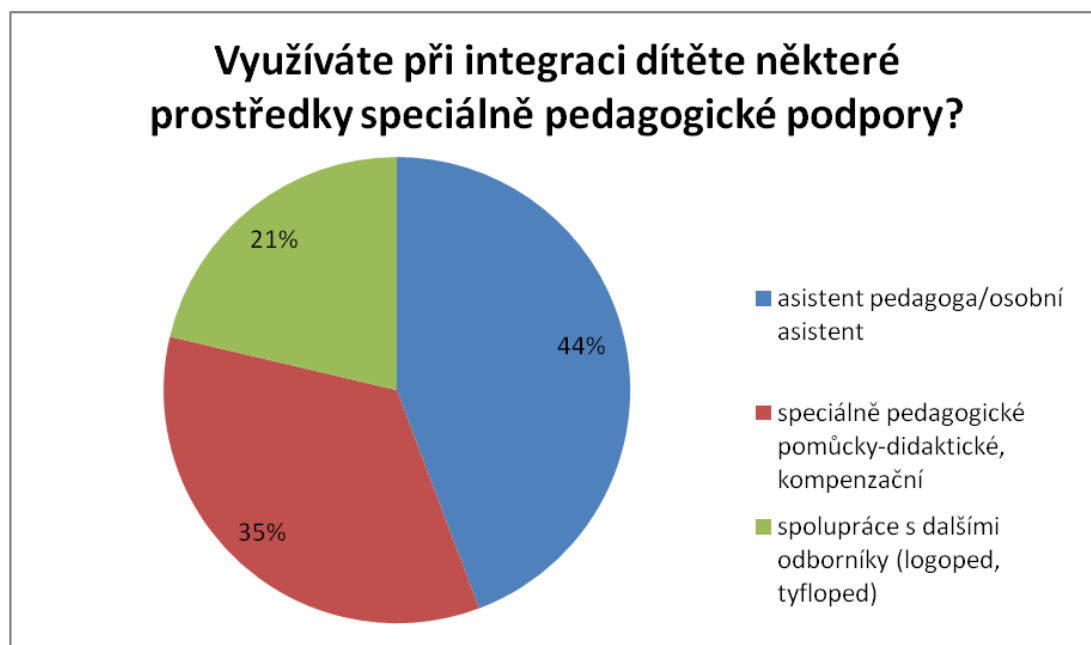
Nejčastější odpovědí od respondentek bylo, že IVP vypracovávají učitelé ve spolupráci se speciálně pedagogickým centrem a ve spolupráci s rodiči.

14. Využíváte při integraci dítěte některé následující prostředky speciálně pedagogické podpory?

Tabulka č. 15 Prostředky speciálně pedagogické podpory

	Počet
asistent pedagoga/osobní asistent	27
speciálně pedagogické pomůcky-didaktické, kompenzační	21
spolupráce s dalšími odborníky (logoped, tyflopéd)	13
nevyužíváme žádné prostředky	0

Graf č. 15

Při integraci je důležité, aby mateřská škola splňovala určité podmínky pro zařazení dítěte do běžné třídy. V žádné integraci by neměl jistě chybět asistent pedagoga a ten se u každé integrace objevuje. Dále je nutné využívat didaktické i kompenzační pomůcky i spolupráci s dalšími odborníky. V této oblasti integrace většina mateřských škol podmínky splňují.

5.2.1 Celkové zhodnocení praktické části

V této části práce budeme verifikovat předem stanovené hypotézy, a to na základě předešlé analýzy a interpretace výsledků našeho výzkumného šetření.

H1: Alespoň jedna z mateřských škol sledovaného souboru má speciální vybavení pro postižené dítě.

Potvrzujeme platnost této hypotézy. Výsledky našeho šetření prokázaly, že ve většině mateřských škol mají alespoň nějaké speciální vybavení pro postižené dítě v integraci. Ve většině případech šlo o didaktické či kompenzační pomůcky.

H2: Podle pedagogů je zařazení postiženého dítěte mezi děti intaktní přínosné jak pro postižené dítě, tak pro intaktní děti.

Zcela jednoznačně můžeme potvrdit platnost této hypotézy, jelikož respondenty jsou názoru, že integrace je prospěšná pro dítě v integraci i pro intaktní děti.

H3: Minimálně polovina učitelek sledovaných mateřských škol upřednostňuje integraci v mateřských školách běžného typu, před výukou ve speciálních zařízeních.

Tuto hypotézu označujeme jako platnou. Více než polovina dotazovaných zastává názoru, že je pro dítě nejvhodnější integrace, ale jistě na tom má svůj podíl to, že v oblasti Žďáru nad Sázavou není žádné speciální zařízení pro děti předškolního věku, tudíž učitelky opět nemají představu, jak takové zařízení může fungovat, jak dětem může pomoci.

H4: U každé integrace budou vytvořeny individuálně vzdělávací plány.

Tato hypotéza se nám nepotvrdila. Překvapivě ve 3 případech nebyl IVP vůbec vypracován.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo zjistit, jak k integraci a celkově k postiženým dětem přistupují učitelky v mateřských školách, jaké postižení je v mateřských školách nejčastější a kolik je celkově v této oblasti integrovaných dětí v předškolním věku.

Jelikož v dané oblasti není žádné speciální zařízení pro děti předškolního věku, ve většině mateřských škol už integrace v minulosti probíhala. Většina učitelek již někdy měla možnost pracovat s postiženým dítětem, avšak ne ve všech případech.

Celkem je v mateřských školách integrováno 30 dětí, dostalo se nám informací od 27 případů. Ve většině případech probíhá integrace pozitivně s veškerými opatřeními, ale někde se vyskytují nedostatky, a to především ve zpracování či nezpracování individuálního vzdělávacího plánu. Nemalý podíl na tom má jistě návštěvnost a spolupráce se speciálně pedagogickým centrem.

Dané výsledky prokazují, že ve většině případech není chybou zařadit děti do integrace. Pobyt mezi intaktními dětmi rozvíjí integrované děti. Pro intaktní děti je také přínosem, že mají mezi sebou kamaráda s postižením. Díky tomu jsou ohleduplnější, učí se respektovat druhé.

SEZNAM LITERATURY

CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.

JANOTOVÁ, N.; SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. Praha: SEPTIMA, 1998. 58 s. ISBN 80-7216-050-8.

JESENSKÝ, J. a kol. *Integrace – znamení doby: sborník z odborné konference na počest 50. výročí Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a 50. výročí vysokoškolské přípravy speciálních pedagogů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 214 s. ISBN 80-7184-691-0.

JESENSKÝ, J. a kol. *Kontrapunkty integrace zdravotně postižených*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 175 s. ISBN 80-7184-030-0.

KEBLOVÁ, A. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. 2. uprav. vyd. Praha: Septima, 1998. 92 s. ISBN 80-7216-051-6.

KERROVÁ, S. *Dítě se speciálními potřebami*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 168 s. ISBN 80-7178-147-9.

KUBOVÁ, L. *Speciálně pedagogická centra*. 1.vyd. Praha: Septima, 1995. 102 s. ISBN 80-85801-42-6.

LANG, G., BERBERICHOVÁ, CH. *Každé dítě potřebuje speciální přístup*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 152 s. ISBN 80-7178-144-4.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.

LECHTA, V. *Základy inkluzivní pedagogiky*, 1.vyd. Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-679-7.

MERTIN, V. *Individuální vzdělávací program pro zdravotně postižené žáky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 107 s. ISBN 80-7178-033-4.

MICHALÍK, J. *Škola pro všechny, aneb Integrace je když*. Vsetín: Základní škola Integra, 2002. 56 s. ISBN 80-2389-885-X.

MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 289 s. ISBN 80-2440-231-9.

ŠIMÍČKOVÁ - ČÍŽKOVÁ, J. *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc, 2008. 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.

UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*, 1. vyd. Praha: Portál, 2010. 136 s. ISBN 978-80-7367-764-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*, 2. vyd. Praha: Portál, 2007, 208 s. ISBN 978-80-7367-326-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Seznam tabulek a grafů

Příloha č. 1

INTEGRACE DĚTÍ DO BĚŽNÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Jsem studentkou 3. ročníku Univerzity Palackého v Olomouci, oboru Speciální pedagogika předškolního věku na Pedagogické fakultě.

Píši bakalářskou práci na téma „Integrace dětí do běžných mateřských škol“.

Prosím Vás o vyplnění dotazníku. (*odpověď můžete označit jinou barvou písma, popřípadě zvýraznit, podtrhnout*). Dotazník je anonymní.

1. Kolik máte integrovaných dětí ve třídě?
2. Jaký druh postižení má dítě u Vás v integraci?
3. Jak dlouho je dítě/ děti u Vás v integraci?
4. Kdo byl iniciátorem pro integraci u daného dítěte?
 - a) rodiče dítěte
 - b) SPC, PPP
 - c) mateřská škola
 - d) jiný člověk nebo organizace
 - e) nevím
5. Zajímáte se o problematiku dětí s handicapem?
ANO x NE
6. Jaký je Váš názor na integraci?
 - a) integrace je přínos pro dítě s handicapem
 - b) integrace je přínos pro dítě s handicapem i pro intaktní děti
 - c) pro handicapované dítě je lepší docházet do speciálního zařízení
 - d) mám jiný názor (prosím uveďte, jaký je váš jiný názor)
7. Která z těchto možností se Vám zdá nejvhodnější pro výchovu handicapovaného dítěte?
 - a) dítě zůstává v péči rodiny
 - b) dítě navštěvuje speciální mateřskou školu
 - c) dítě navštěvuje speciální třídu při běžné mateřské škole
 - d) integrace (dítě navštěvuje mateřskou školu společně se zdravými dětmi)
8. Připravujete (připravoval/a) zdravé děti k přijetí handicapovaného dítěte do třídy?
Jakým způsobem?

9. Přijal kolektiv zdravých dětí handicapované dítě mezi sebe? ANO x NE
10. S jakým druhem handicapu by podle vašeho názoru bylo handicapované dítě nejnáze přijato v kolektivu zdravých dětí?
- a) smyslové postižení (*zrakové, sluchové*)
 - b) tělesné postižení
 - c) mentální postižení
 - d) kombinované postižení
11. Jak hodnotíte spolupráci se speciálně pedagogickým centrem?
- a) jako přínosnou
 - b) nevyhovuje nám
 - c) speciálně pedagogické centrum jsme nekontaktovali
 - d) speciálně pedagogické centrum jsme kontaktovali, ale nezajímají se o nás
12. Máte vypracovaný Individuálně vzdělávací plán? Pokud ano, vyhovuje vám?
- ANO x NE
13. Kdo se podílel na jeho vypracování?
- a) SPC
 - b) učitelé, ředitelka školy
 - c) učitelé i SPC
 - d) byl vypracován ve spolupráci s rodiči
14. Využíváte při integraci dítěte některé následující prostředky speciálně pedagogické podpory?
- a) asistent pedagoga / osobní asistent
 - b) speciálně pedagogické pomůcky – didaktické, kompenzační
 - c) spolupráce s dalšími odborníky (logoped, tyflopéd,...)
 - d) nevyužíváme žádné prostředky

Děkuji Vám za ochotu, trpělivost a Váš čas při vyplňování dotazníku.

Smolíková Martina
Speciální pedagogika předškolního věku, 3. ročník
PdF UP Olomouc

Příloha č. 2

Tabulka č. 1	<i>Počet rozdaných dotazníků</i>	str.28
Tabulka č. 2	<i>Počet integrovaných dětí ve třídách</i>	str.29
Tabulka č. 3	<i>Jaký druh postižení má dítě u Vás v integraci?</i>	str.30
Tabulka č. 4	<i>Jak dlouho je dítě/ děti u Vás v integraci?</i>	str.31
Tabulka č. 5	<i>Kdo byl iniciátorem pro integraci u daného dítěte?</i>	str.32
Tabulka č. 6	<i>Zajímáte se o problematiku dětí s postižením?</i>	str.33
Tabulka č. 7	<i>Jaký je Váš názor na integraci?</i>	str.34
Tabulka č. 8	<i>Která z těchto možností se Vám zdá nejvhodnější pro výchovu handicapovaného dítěte?</i>	str.35
Tabulka č. 9	<i>Připravujete (připravoval/a) zdravé děti k přijetí handicapovaného dítěte do třídy? Jakým způsobem?</i>	str.36
Tabulka č. 10	<i>Přijal kolektiv zdravých dětí handicapované dítě mezi sebe?</i>	str.37
Tabulka č. 11	<i>S jakým druhem handicapu by podle vašeho názoru bylo handicapované dítě nejnáze přijato v kolektivu zdravých dětí?</i>	str.38
Tabulka č. 12	<i>Jak hodnotíte spolupráci se speciálně pedagogickým centrem?</i>	str.39
Tabulka č. 13	<i>Máte vypracovaný Individuálně vzdělávací plán? V případě že ano, vyhovuje Vám?</i>	str.40

Tabulka č. 14 *Kdo se podílel na jeho vypracování?*

str.41

Tabulka č. 15 *Využíváte při integraci dítěte některé následující prostředky speciálně pedagogické podpory?*

Str.42

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Smolíková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Lucia Pastieriková Ph.D.
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Integrace dětí do mateřských škol
Název v angličtině:	The integration of children in nurseries
Anotace práce:	Hlavním cílem této bakalářské práce je zjistit, jak integrace probíhá v mateřských školách v oblasti Žďáru nad Sázavou, jelikož v této oblasti není žádné speciální zařízení pro děti předškolního věku. V obecné části jsme se zabývaly integrací v teoretické rovině, jsou v ní vysvětleny základní pojmy. Vycházely jsme především z literatury, z informací ze Speciálně pedagogického centra Žďár nad Sázavou. Provedly jsme výzkumné šetření, jak k integraci přistupují učitelky v mateřských školách, jaké postižení je v mateřských školách nejčastější a kolik je celkově v této oblasti integrovaných dětí v předškolním věku. V praktické části jsme využily spolupráce se Speciálně pedagogickým centrem ve Žďáře nad Sázavou a spolupráci s učitelkami v mateřských školách v dané oblasti. Jako výzkumnou metodu ke sběru dat jsme si zvolily dotazník.
Klíčová slova:	individuální vzdělávací plán, integrace, předškolní období, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Anotace v angličtině:	This Bachelor Thesis is focused on the integration of the children in nurseries in Žďár nad Sázavou because this area lacks any kind of special facility for the pre-school children. The theoretical part deals with the theoretical definition of integration and also with the related terms. It is mostly based on the literature and information provided by the Special Pedagogical Centre in Žďár nad Sázavou. The research examination was held among the nursery teachers asking them about their approach to integration, which disability is most frequent and how many integrated pre-school children there is. The practical part employs the cooperation of the Special Pedagogical Centre in Žďár nad Sázavou and the nursery teachers of the area. The questionnaire was used as the research method of this thesis.
Klíčová slova v angličtině:	individual educational plan, integration, pre-term, skeleton educational plan for pre-term
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník Příloha č. 2: Seznam tabulek a grafů
Rozsah práce:	47 stran
Jazyk práce:	Český jazyk